

RECENZJA

osiągnięć naukowych dr Barbary Jankowiak, ubiegającej się o nadanie stopnia doktora habilitowanego nauk społecznych w dyscyplinie pedagogika

Dr Barbara Jankowiak jest absolwentką Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu. W 2003 roku uzyskała tytuł zawodowy magistra psychologii i magistra pedagogiki. Promotorem pracy doktorskiej, zatytułowanej *Aktywność seksualna nauczycieli a trwałość ich związków partnerskich*, był prof. UAM dr hab. Lechosław Gapik.

Po uzyskaniu stopnia doktora nauk humanistycznych w zakresie pedagogiki (w 2007 roku) została zatrudniona na etacie adiunkta (od 1.03. 2008 roku) w Zakładzie Promocji Zdrowia i Psychoterapii, na Wydziale Studiów Edukacyjnych UAM. W późniejszych latach pracowała także na tym samym stanowisku w Szkole Wyższej Psychologii Społecznej. Wydział Zamiejscowy w Poznaniu oraz w Collegium Da Vinci w Poznaniu.

W latach 2002-2015 ukończyła studia podyplomowe, przygotowujące do zawodu terapeutę w zakresie: socjoterapii, treningu interpersonalnego, oligofrenopedagogiki, seksuologii oraz coachingu i mentoringu.

1. Ocena naukowej wartości dorobku wskazanego do oceny przez dr Barbarę Jankowiak

1.1. Ocena monografii jako głównego osiągnięcia naukowego

Jako główne osiągnięcie naukowe została wskazana praca zatytułowana *Zachowania ryzykowne współczesnej młodzieży. Studium teoretyczno-empiryczne*, wydana w 2017 roku przez Wydawnictwo Naukowe UAM w Poznaniu, licząca 480 stron. Recenzentem wydawniczym tej monografii naukowej był prof. dr hab. Roman Leppert. Podtytuł pracy zapowiada, że jest to studium teoretyczno-empiryczne. Struktura i treść pracy dowodzi, że mamy do czynienia ze spełnieniem tej deklaracji.

Pierwsza część pracy (licząca około 150 stron), zatytułowana *Rozwój w okresie adolescencji a podejmowanie zachowań ryzykownych przez młodzież*, ma formę studium teoretycznego, poświęconego analizom teoretycznym i diagnostycznym. Chciałabym podkreślić, że część ta świadczy dobrze o wykorzystaniu przez autorkę pracy wyjazdów studyjnych oraz kwerendy bibliotecznej w zasobach literatury polskiej i obcej do poszukiwania odpowiedzi w trzech kolejnych rozdziałach tej części na pytania o teorie i wyniki badań empirycznych nad: 1) rozwojem młodzieży w okresie adolescencji, 2) zachowaniami ryzykownymi współczesnej młodzieży, 3) profilaktyką zachowań ryzykownych. Moje wielkie uznanie w odniesieniu do tej części budzi fakt interdyscyplinarności w formułowaniu problemów oraz wykorzystaniu lektur. Wskaźnikiem interdyscyplinarności jest między innymi system kategoryjny stworzony do opisu, wyjaśniania i interpretowania własnych badań jakościowych, których koncepcja i wyniki zostały przedstawione w części drugiej omawianej pracy. W części pierwszej przekonywujące jest również uzasadnienie dotyczące wprowadzenia jako oddzielnego rozdziału *Rozwój w okresie adolescencji: młodzież między szansami a ryzykiem*. Autorka stwierdza bowiem, że ten odwieczny dylemat dotyczący szans i zagrożeń związanych z zachowaniami ryzykownymi w okresie dojrzewania wymaga nowego ujęcia (opisania, wyjaśnienia i

interpretacji) z powodu zmian związanych z procesem przechodzenia od nowoczesności do ponowoczesności (późnej nowoczesności – jak twierdzą niektórzy autorzy).

Bibliografia prac pokazuje, że temat pracy i problematyka przeprowadzonych badań jakościowych osadzone są w dorobku naukowym środowiska, w którym Habilitantka kształtowała swoje zainteresowania i tożsamość naukową. Korzysta bowiem obficie z dorobku swoich mistrzów oraz koleżanek i kolegów, między innymi powołując się na prace: Anny Brzezińskiej, Agnieszki Cybal-Michalskiej, Agnieszki Gromkowskiej-Melosik, Zbyszko Melosika, Ireny Obuchowskiej, Heleny Sęk i innych.

W **części drugiej**, zatytułowanej *Zachowania ryzykowne współczesnej młodzieży gimnazjalnej: perspektywa wychowawczyń i wychowawców oraz socjoterapeutek i socjoterapeutów* przedstawiona została koncepcja własnych badań empirycznych oraz ich wyniki. Część ta zajmuje około 280 stron i jest częścią zasadniczą i najważniejszą w strukturze całej pracy. Pominę szczegółowe omawianie tej części recenzowanej pracy. Chcę jednak powiedzieć, że ta część (w powiązaniu z częścią pierwszą) mogłaby być wykorzystywana przez nauczycieli akademickich jako przykład doskonałej egzemplifikacji świadomości teoretyczno-metodologicznej badacza, konstruującego projekt badań jakościowych i realizującego go z troską o przestrzeganie tych reguł badań jakościowych, które decydują o tym, że wyniki badań jakościowych są równie ważne, doniosłe i wiarygodne jak wyniki badań ilościowych. Chciałabym również docenić tezę sformułowaną przez Habilitantkę w rozdziale poświęconym zaprezentowaniu podstaw metodologicznych badań własnych, że perspektywa pedagogiczna badań jakościowych pozwala na **poszukiwanie danych znaczących** (nie tylko reprezentatywnych). Odpowiedź na główny problem badawczy zawarta jest w rozdziale 9. i jest odpowiedzią na następujące pytanie: „Jak nauczycielki/nauczyciele i socjoterapeutki/socjoterapeuci postrzegają zachowania ryzykowne podejmowane w okresie adolescencji przez współczesną młodzież gimnazjalną?” (pytanie zostało sformułowane na s. 180).

Wiedza przedstawiona na poziomie ogólności zaprezentowanym w rozdziale 9. znajduje pełne uzasadnienie w danych i informacjach jako wynikach badań empirycznych zaprezentowanych w rozdziałach 5-8. W podsumowaniach wymienionych rozdziałów autorka pracy odpowiada bowiem na szczegółowe problemy badawcze dotyczące tego, jak badani (nauczycielki/nauczyciele i socjoterapeutki/socjoterapeuci): 1) postrzegają współczesną młodzież? 2) jakie znaczenie przypisują czynnikom chroniącym, a jakie czynnikom ryzyka w rozwoju młodzieży? 3) jakie funkcje pełnią w ich opinii najczęściej podejmowane przez młodzież zachowania ryzykowne? 4) jak postrzegają własną rolę i rolę instytucji, w której pracują, w profilaktyce zachowań ryzykownych młodzieży?.

Oceniając rozprawę wskazaną w postępowaniu habilitacyjnym jako najważniejsze osiągnięcie naukowe po uzyskaniu stopnia doktora, stwierdzam z pełną odpowiedzialnością, że przedstawione w niej wyniki badań stanowią oryginalny i znaczący wkład w wiedzę o edukacji jako przedmiocie badań pedagogicznych. Ten fakt pozwala na uznanie znaczącego wkładu dr Barbary Jankowiak w rozwój pedagogiki jako dyscypliny naukowej. Wzorcowo zaprojektowane, zrealizowane i przedstawione wyniki badań stanowią wartościową egzemplifikację dla badaczy zainteresowanych pedagogiczną perspektywą poznawczą w badaniach jakościowych.

Uzasadniając wyżej sformułowaną ocenę chciałabym wskazać w sposób szczególnie na następujące wartości badań przedstawionych w monografii *Zachowania ryzykowne współczesnej młodzieży. Studium teoretyczno-empiryczne* (Poznań 2017, Wydawnictwo Naukowe UAM.):

1. Opis koncepcji teoretyczno-metodologicznej jakościowych badań własnych został poprzedzony wnikliwym studium literatury na temat młodzieży, a dokładniej na temat adolescencji, zachowań ryzykownych oraz profilaktyki stosowanej w stosunku do pewnych typów zachowań ryzykownych.
2. Jakościowe badania empiryczne zostały tak zaprojektowane i przeprowadzone, że możemy lepiej rozumieć zjawisko i szczególne uwarunkowania procesu adolescencji młodzieży gimnazjalnej w polskim systemie oświatowym, w warunkach zmiany kulturowej przechodzenia od świata nowoczesnego do świata ponowoczesnego (późnej nowoczesności). Żałować tylko należy, że ten wielki dorobek (organizacyjny, metodyczny, badawczy) dotyczący gimnazjów jako odrębnego szczebla w systemie oświatowym został w dużym stopniu unieważniony przez odpowiedzialnych za przeprowadzenie reformy strukturalnej w 2017 roku.
3. Szczególnie ważne wydaje się podjęcie przez Badaczkę próby rekonstrukcji poglądów jednego – moim zdaniem najważniejszego – podmiotu edukacji, jakim są wychowawcy i terapeuci. Poznanie ich poglądów, przekonań i opinii dotyczących zjawiska i procesu adolescencji, najczęściej podejmowanych przez młodzież zachowań ryzykownych w warunkach zmiany kulturowej oraz subiektywnego spostrzegania własnych działań i możliwości instytucji w sprzyjaniu potencjałowi rozwojowemu (jak również ograniczaniu zachowań, które ten rozwój ograniczają lub/i zaburzają) może dobrze służyć działaniom podejmowanym w obszarze praktyki edukacyjnej oraz budowaniu lepszych związków praktyki z wiedzą naukową. Ten aspekt podkreślony też został przez prof. Romana Lepperta we fragmencie recenzji wydawniczej cytowanej na okładce pracy.
4. Z powodu bardzo rygorystycznego przestrzegania przez dr Barbarę Jankowiak zasad i reguł obowiązujących w badaniach jakościowych otrzymaliśmy wyniki badań, którym możemy przypisać wysoki poziom wiarygodności.
5. Wysoki poziom staranności autorskiej i wydawniczej w redagowaniu pracy bardzo ułatwia czytelniczy kontakt z dziełem.

Podsumowując, stwierdzam, że praca *Zachowania ryzykowne współczesnej młodzieży. Studium teoretyczno-empiryczne*, wskazana przez dr Barbarę Jankowiak jako najważniejsze osiągnięcie naukowe spełnia wymagania ustawy, ponieważ spełnia kryteria formułowane w stosunku do prac stanowiących podstawę pomyślnego zakończenia procedury habilitacyjnej, stanowiąc oryginalny i wartościowy wkład w rozwój pedagogiki jako dyscypliny naukowej.

Oceniając natomiast pracę w kontekście własnych preferencji, to skłonna byłabym powiedzieć, że mamy do czynienia z pewnym brakiem równowagi między wykorzystaniem jako kontekstu badań twierdzeń i teorii konstruowanych w perspektywie poznawczej psychologicznej a kontekstem tworzonym przez wykorzystanie twierdzeń i teorii socjologicznych. Szczególnie zabrakło mi wyraźnych odwołań do: 1) teorii społecznego tworzenia rzeczywistości (np. znanych z pracy: P.I. Berger, T. Luckmann, *Społeczne tworzenie rzeczywistości*, Warszawa 1983, PIW), 2) twierdzeń dotyczących zmian w relacjach

między jednostką a społeczeństwem, których skutkiem są zmiany zachodzące w procesach uspołecznienia (np. znane z pracy: M. Marody, *Jednostka po nowoczesności. Perspektywa socjologiczna*, Warszawa 2014, Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR). Ta uwaga, wynikająca z moich subiektywnych preferencji, nie obniża nawet w najmniejszym stopniu sformułowanej wcześniej oceny. Zachęcam natomiast Badaczkę do rozważenia sformułowanej sugestii poszerzenia perspektywy poznawczej w odniesieniu do dalszych badań.

1.2. Ocena dorobku naukowego uzyskanego po uzyskaniu stopnia doktora

Dzieło wskazane przez Habilitantkę jako najważniejsze osiągnięcie naukowe jest dobrze osadzone w całości dorobku naukowego uzyskanego po nadaniu dr Barbarze Jankowiak w 2007 roku stopnia doktora.

1. Monografie

Oprócz monografii wskazanej jako najważniejsze osiągnięcie naukowe wydana została również monografia, której tytuł jest taki sam jak tytuł rozprawy doktorskiej: *Aktywność seksualna nauczycieli a jakość i trwałość ich związków partnerskich* (Poznań 2010, Wydawnictwo Naukowe UAM). Tej pracy w moim przekonaniu nie mogę zaliczyć do dorobku habilitacyjnego, chociaż została wydana po uzyskaniu stopnia doktora.

2. Publikacje naukowe znajdujące się w bazie IRC lub na liście ERIH

W czasopiśmie znajdujących się na liście European Reference Index for the Humanities opublikowanych zostało 13 tekstów, w tym 6 z nich ma charakter autorski, a pozostałe są współautorskie (z udziałem autorskim nie mniejszym niż 50%). Wszystkie teksty zostały wydrukowane w czasopiśmie „Studia Edukacyjne”.

3. Artykuły wydrukowane w innych czasopiśmie

13 artykułów zostało wydrukowanych w innych czasopiśmie (w tej grupie znajdują się tylko 3 artykuły autorskie, pozostałe są współautorskie), takich jak: „Przegląd Pedagogiczny”, „Społeczeństwo i Polityka. Pismo Edukacyjne”, „Kultura – Społeczeństwo – Edukacja”, „Przegląd Politologiczny”, „Neodidagmata”, „Nowiny Lekarskie”, „Przegląd Naukowo-Metodyczny. Edukacja dla Bezpieczeństwa”, „Seksuologia Polska”. Oprócz tego 2 artykuły (współautorskie) zostały przyjęte do druku.

4. Prace redakcyjne

Dr Barbara Jankowiak jest współredaktorką 2 prac zbiorowych wydanych i 1 przyjętej do druku.

5. Rozdziały w opracowaniach zbiorowych

Jest autorką lub współautorką 25 rozdziałów w opracowaniach zbiorowych, które zostały już wydrukowane (w tym 7 artykułów jest autorskich, a reszta ma udokumentowany wkład autorski w wysokości od 10% - 80%) oraz 6 rozdziałów przyjętych do druku w opracowaniach zbiorowych (tylko 1 artykuł jest artykułem w autorskim). Zaznaczony też został 10% udział autorski w przygotowaniu raportu zatytułowanego: *Gender w podręcznikach. Projekt badawczy*.

6. Indeks Hirscha według Google Scholar wynosi 5 (liczba cytowań 47).

Wymienione publikacje zostały przypisane przez autorkę w „Autoreferacie” czterem zakresom problemowym: 1) Socjoterapia jako profesjonalna forma pomocy psychologiczno-pedagogicznej, 2) Funkcjonowanie psychospołeczne młodzieży, 3) Pomoc psychologiczno-pedagogiczna dla dzieci i młodzieży, 4) Jakość relacji intymnych.

Takie uporządkowanie dorobku poprzedzającego złożenie wniosku o wszczęcie procedury habilitacyjnej określa wyraźnie, że zainteresowania poznawcze oraz zaangażowania badawcze dr Barbary Jankowiak skupiają się na praktyce terapeutycznej, co ma zresztą ścisły związek z ukończeniem studiów w zakresie psychologii, jak również studiów podyplomowych przygotowujących do zawodu terapeuty w zakresie: socjoterapii, treningu interpersonalnego, oligofrenopedagogiki, seksuologii oraz coachingu i mentoringu.

Podsumowując, stwierdzam, że dorobek zaprezentowany przez Habilitantkę w części II. *Wykazu dorobku habilitacyjnego* jest dorobkiem bogatym pod względem ilościowym. Jest to również dorobek bardzo spójny. Wyróżnia go konsekwencja w poszukiwaniu i budowaniu wartościowych związków między ujmowaną interdyscyplinarnie teorią a praktyką terapeutyczną. Dobrze przygotowanie teoretyczno-metodologiczne ujawnione w monografii wskazanej jako główne osiągnięcie naukowe widoczne jest również w całym dorobku omówionym w „Autoreferacie” oraz wskazanym do oceny.

Oceniając całość dorobku naukowego dr Barbary Jankowiak, uznaję, że spełnia on wymagania sformułowane przez ustawę o stopniach i tytule naukowym oraz praktykę recenzowania w obszarze nauk społecznych, stanowiąc oryginalny i wartościowy wkład w dorobek i rozwój pedagogiki jako dyscypliny naukowej integrującej teorię z praktyką.

2. Ocena osiągnięć wg. innych kryteriów oceny ujętych w rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 1 września 2011 r (Dz. U. Nr 196. poz. 1165)

2.1. Kierowanie projektami badawczymi i udział w nich

Habilitantka nie kierowała międzynarodowymi zespołami badawczymi, ale od 2013 roku jest członkiem międzynarodowego zespołu badawczego. Kierowała natomiast projektami badawczymi i była członkiem zespołów badawczych powołanych w ramach Wydziału Studiów Edukacyjnych, Interdyscyplinarnego Centrum badania Płci Kulturowej i Tożsamości UAM, Wyższej Szkoły Nauk Humanistycznych i Dziennikarstwa w Poznaniu oraz działalności statutowej Zakładu Promocji Zdrowia i Psychoterapii, w którym jest zatrudniona od 2008 roku. Odnotowany też został udział w konsorcjach i sieciach badawczych.

2.2. Nagrody

Czterokrotnie została dr Barbarze Jankowiak przyznana nagroda zespołowa III stopnia Rektora UAM za działalność naukową. Za zajęcie II miejsca za *najwyższy wskaźnik efektywności w grupie adiunktów WSE (...) uzyskała nagrodę Dziekana tego wydziału*. W *Wykazie dorobku naukowego* (w punkcie III.D) odnotowane zostały też nagrody za działalność dydaktyczną: a) dyplom uznania Dziekana za działalność organizacyjną na rzecz Wydziału Studiów Edukacyjnych (prace wykonane na rzecz wydziału wymienione zostały na s. 29 i 30 w *Wykazie dorobku habilitacyjnego*), b) zwycięstwo w plebiscycie na wykładowcę o największym sercu dla studentów (dwukrotnie), c) zwycięstwo w plebiscycie na wykładowcę o najwyższych ocenach studentów za prowadzenie zajęć.

2.3. Referaty na konferencjach.

Czterokrotnie występowała na konferencjach międzynarodowych i 16 razy na konferencjach krajowych (w tym raz w części plenarnej). Do dwóch konferencji krajowych przygotowała plakaty, a na jednej pełniła rolę współmoderatorki obrad sesyjnych. W czterech konferencjach naukowych i zawodowych odnotowany został udział bierny.

2.4. Dorobek dydaktyczny i popularyzatorski

Dorobek ten został omówiony w *Wykazie dorobku habilitacyjnego (...)* i obejmuje:

- udział w cyklicznych spotkaniach Ekspertów Bolońskich,
- prowadzenie wykładów w projekcie *Razem z seniorami świat odkrywamy*,
- spotkania autorskie,
- udział w organizacji 5 konferencji,
- udział w konsorcjach i sieciach badawczych,
- udział w komitetach redakcyjnych i radach naukowych dotyczy czasopisma „Kultura – Społeczeństwo – Edukacja”, które wydawane jest na Wydziale Studiów Edukacyjnych UAM, znajduje się na liście „B” MNiSW i w wyniku ewaluacji otrzymało 10 punktów,
- Habilitantka jest członkiem: *Polskiego Towarzystwa Seksuologicznego, Polskiego Towarzystwa psychoterapii Psychodynamicznej, Polskiego Towarzystwa Pedagogicznego* oraz *Zespołu Pedagogiki Młodzieży przy KNP PAN*,
- dorobek dydaktyczny realizowany był w 3 uczelniach (UAM, Uniwersytet SWPS, Collegium Da Vinci) i obejmował różne formy oraz różne przedmioty wpisujące się w przygotowanie zawodowe oraz zainteresowania badawcze Habilitantki,
- wymienione też zostały zaangażowania i funkcje pełnione w komisjach wydziałowych,
- opieka naukowa nad studentami i lekarzami w toku specjalizacji,
- opieka nad doktorantami, w tym także pełnienie roli promotora pomocniczego,
- staże w trzech zagranicznych ośrodkach akademickich,
- wykonane na zamówienie ekspertyzy i opracowania,
- udział w zespołach eksperckich i konkursowych,
- recenzowanie publikacji,
- podnoszenie własnych kwalifikacji dydaktycznych i zawodowych.

Podsumowując dokonania przedstawione w *Wykazie dorobku habilitacyjnego Barbary Jankowiak* w punkcie III. (w podpunktach od A-Q) skłonna jestem stwierdzić, że bardzo rzadko spotykałam się z dorobkiem, w którym prawie we wszystkich punktach (chyba oprócz jednego – kierowanie projektami realizowanymi we współpracy ...) byłyby zapisane osiągnięcia.

Oceniając zatem osiągnięcia dr Barbary Jankowiak zgodnie z kryteriami oceny ujętymi w rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 1 września 2011 r stwierdzam, że ilość i jakość tego dorobku stanowi podstawę do wyrażenia opinii, że Habilitantka w pełni zasługuje na to, abym z przekonaniem uznała te osiągnięcia za dorobek, uzasadniający pozytywną opinię w sprawie wniosku o nadanie dr Barbarze Jankowiak stopnia doktora habilitowanego.

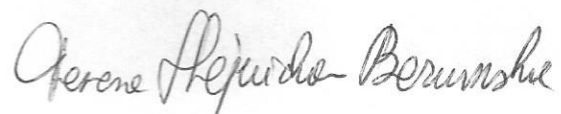
KONKLUZJA:

Biorąc pod uwagę sformułowaną wcześniej przeze mnie opinię o monografii napisanej przez dr Barbarę Jankowiak - *Zachowania ryzykowne współczesnej młodzieży. Studium teoretyczno-empiryczne*, która została wskazana jako główne osiągnięcie habilitacyjne, oraz opinię o pozostałych osiągnięciach naukowych, dydaktycznych i organizacyjnych Habilitantki, stwierdzam, że dorobek ten spełnia wymagania określone w *Ustawie z dnia 14 marca 2003 roku o stopniach i tytule naukowym* (Dz. U. nr 65 z późniejszymi zmianami) oraz

spełnia kryteria zawarte w *Rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 1 września 2011 roku*.

W związku z powyższym wnoszę o nadanie dr Barbarze Jankowiak stopnia doktora habilitowanego w zakresie nauk społecznych w dyscyplinie pedagogika.

Bydgoszcz, 5 stycznia 2018

Handwritten signature of Teresa Hejnicka-Bezwińska in cursive script.

Prof. dr hab. Teresa Hejnicka-Bezwińska